

Radio Beograd 2, 09.08.07

Emisija „Govori da bih te video“
ŽIVICA TUCIĆ, hrišćanski analitičar

Srbi između pravoverja i krivoverja

Pitanje religije nikoga ne ostavlja ravnodušnim, bilo da se pojedinac, u većini, smatra religioznim, ili nereligioznim, agnostikom, ateistom.

U današnjici je u dobrom delu sveta prepušten slobodi pojedinca izbor da li će verovati ili ne. Ne suzbija se ili kažnjava bilo koja strana. Sekularizovane zemlje, sa demokratskim ustavom, koje neguju različite modele odvojenosti vere od države, ophode se neutralno prema ovom pitanju. Vlast je tu da garantuje slobodu pojedinca, ma kako se on opredeljavao, pod uslovom da ne ugrožava druge, a tako isto ni državni poredak.

Ovo se odnosi na hrišćanski svet, u islamskim zemljama pojedincu nije dopušteno da ma kako iskazuje svoje neverje i on je neprestano pod presijom dominantne religije. Čak i drugoverni nemaju slobodu već se manje ili više tolerišu, a negde ni to.

Srbija je multikonfesionalna, to je činjenica koju ne sme da ignoriše nijedan građanin niti vlast. Hrišćanstvo, koje je dominantno, prisutno je u svim svojim varijantama. Nije nesreća, već neka vrsta obogaćenja, da među nama imamo i sledbenike nehrišćanskih religija, judaizma i islama.

Hrišćanstvo je, svima je poznato, podeljeno. Ovde je najprisutniji njegov istočni oblik, odnosno pravoslavlje. Na pravoslavnima je odgovornost da ne ometaju one, koji veru u Hrista drugačije upražnjavaju, kao što su rimokatolici i protestanti.

Postojanje veronauke u školama je demokratsko pravo. Kod nas je konfesionalna veronauka, verske zajednice imaju pravo da sa verom upoznaju one, koji se osećaju njenim pripadnicima. U nekim zemljama postoji nadkonfesionalna veronauka, gde se učenici upoznaju u istom predmetu sa svim religijama.

Dobro je da se učenici na pravi način upoznaju sa svojom verom. Često njihovi roditelji, dede i babe nisu u stanju da im na

odgovarajući način približe veru. Deca vide praznoverje, krivoverje, neke primitivizme u ispoljavanju vere, krivo shvate kao pravo. Otuda je izuzetno važno na kom nivou su veroučitelji.

Kakva je situacija po tom pitanju kod nas, ne mogu da govorim. Poznajem neke veroučitelje koji su izvrsni znalci, takodje i pedagozi. No i neke koji to uopšte nisu. U vezi odabira onih koji će predavati veronauku, velika je odgovornost na crkvama, ali i na Ministarstvu prosvete. Treba sa njima stalno održavati seminare, upoznavati ih i sa iskustvima drugih zemalja.

Ja sam kao novinar u oblasti religije, kao publicista, i kao osnivač i rukovoditelj jedne zadužbine iz domena religije, posmatrač naše, da je tako nazovem, religijske scene. Zapažam dobre stvari, ali ima, po meni, podosta toga što nije na svome mestu .

Da bi vernik imao zdrav odnos prema svojoj veri, on mora da je dobro poznaje, da se identifikuje sa njenim učenjem, a ne da sam stvara svoju veru.

Ako neko kaže da je, na primer, hrišćanin pravoslavne vere, šta to znači? Da li on s pravom to govori, ili samo misli da je to?

Ako biste desetoricu slučajno izabranih prolaznika na ulici upitali koje su vere i ako vam odgovore da su pravoslavni, bojim se da bar polovina ne bi znala „Oče naš“ napamet. Taj kratak i jezgrovit tekst!

Ali, to nije dovoljno. Svako bi morao da zna nedugi tekst Simbola vere, „Vjeruju“, jer je tu najsazetije rečeno u šta jedan hrišćanin veruje. To je, uostalom, prisutno na svakoj liturgiji.

Naveo bih neka pitanja o kojima se stalno i neprestano govori kod nas u crkvi i medju verujućima. Ono što ovde nedostaje je da vernik može da ima redovnu priliku za postavljanje pitanja u pisanoj ili usmenoj formi i da na njega dobije jasan i ne nadmen odgovor. Prema verniku koji traži put i odgovor, ma koliko bio u neznanju, zabludi i prelesti, treba biti korektan i odgovoriti mu, dajući priliku za dodatno razjašnjavajuće pitanje.

Susrećem ljude koji govore da su redovno išli u crkvu, a sada sve redje. Obred ne razumeju dovoljno, stalno im je sve isto, sveštenici retko i bez mnogo volje i entuzijazma propovedaju, posle liturgije ih nema da bi se s njima porazgovaralo. Mislim da je kod nas propoved ne retko zanemarena, sveštenici bi morali da joj daleko više posvete

pažnju, da u svetlu jevandjelja govore i o pitanjima svakodnevice i današnjice uopšte.

Pojedince obično interesuje koliko i kako da poste, kada i kako da se pričeste. Neko im odgovara i nameće manastirski, monaški režim života. Mi ne živimo u manastiru već u svetu, ko želi monaški i podvižnički da živi, neka ide u manastir. Takvi pojedinci ne retko vrše presiju na druge vernike, hoće da im diktiraju šta smeju ili ne, čak i kako da se oblače.

Nama nedostaje praksa da se vernicima upućuju jake i jasne reči, kao što se to čini u Rusiji ili Grčkoj.

Primeru radi, mitropolit Kiril, drugi čovek ruske crkve, veoma često upućuje vernike i ispravlja zastranjivanja. On govori da je vera radost, a ne potištenost. Ne treba biti potišten, iscrpljen, umoran, prestravljen, ponašati se kao neki moralni policajac. Vernik mora da nadje meru u svemu. Hristos je radost, život, rešenje svakodnevnih tegoba.

Vera nije samo obred i običajnost, ona je dinamika, dijalog.

Kod nas je u crkvi potrebno više raditi protiv praznoverja, sveštenici moraju odlučno i neprestano da podsećaju da se ne može biti vernik i ići kod vračara i gatara, verovati u magije, crvene konce, bacanje čini, izvor problema videti u nekome ko vas je zamadjijao. Nedavno je bilo masovno ubistvo na istoku Srbije, u vlaškom kraju, gde je magija uvek bila prisutna. Čovek se izgubio u tom svetu, smatrao da je žrtva začaranog kruga i postao masovni ubica. Crkva u tom kraju ima izuzetnu obavezu da stalno propoveda protiv takvih verovanja.

Ne znam šta je tačno tamošnji episkop rekao na sahrani. Pisalo je da im je zamerio da su potpali pod uticaj stranih kultova i bogova. Nije to tako. Naši gastarbajteri su obično neobrazovani, oni sa sobom ponesu svoju veru, koja ima ne malo elemenata krivoverja. Austrija je puna naših radnika. Bio sam nekolicom puta sa njima u Beču. Nisu oni potpali pod uticaj, zapadni, drugoverni. Ne poznaju oni novu zemlju, u kojoj žive decenijama. Mislite li da su ikada bili u nekom muzeju, u Šenbrunu, Hofburgu, nekom tamošnjem manastiru, bečkoj katedrali svetog Stefana?

Ne treba ih optuživati, treba ih prosvetiti, ispraviti, ne mogu ni živeti negde, a da ne upoznaju metalitet, veru nove sredine. Neće oni preći tamo u drugu veru, jer ni svoju ne poznaju.

Drugi problem kod nas je veoma prisutan kod dela vernika, pogotovo mladjih. To je izolacionizam, netolerancija prema drugovernima, antiekumenizam, fanatizam, neka vrsta talibanizma. Gotovo je postalo nepristojno imati odnose sa drugovernima. U rimokatolicima, a posebno u protestantima, vide se opasni otpadnici. Negujemo sebe u svojoj veri, a sve ostalo prepustimo Bogu. Nije na nama da sudimo šta je Bogu milo ili pravo. O svojoj veri se može i mora drugima svedočiti, a ne druge odbacivati i prezirati. Veoma je tužno čuti i videti kakve se ružne reči izgovaraju o drugim hrišćanima. Pogledajte neke pravoslavne srpske internet diskusione sajtove. To pišu mladi srpski pravoslavci, oni znaju bolje od patrijarha i svih episkopa šta je pravoslavno. Sve drugo bi predali, neki ognju i maču, kao novi inkvizitori.

Nedavno je bila jedna interkonfesionalna konferencija u Novom Sadu. Tamošnji episkop je otvoreno pomenuo da problem crkve predstavljaju takvi mladi fanatici. Obično, oni su kršteni kao odrasli, takvi se nazivaju neofitima. Međutim, zadatak crkve je da ih prosveti ili od sebe izoluje, jer kvare opštu atmosferu, ostavljaju kriv utisak o pravoslavlju kao netolerantnoj religiji sa sektaškim mentalitetom. Ko u crkvi dopušta fanatizam, nacionalizam, ekskluzivizam, ne čini joj dobro. Fanatici ziloti će uvek tražiti nove žrtve. Tako se već radi. Mnogi prvog medju pravoslavnim patrijarsima, carigradskog Vartolomeja, smatraju jeretikom i bacaju najveće i najprljavije kamenje na njega. Da je neko jeretik, može utvrditi opšti sabor, a ne neki ovdašnji fanatic.

Mnogima je medju vernicima bolest i etnofiletizam, pre naglašavanje nacionalnog, što vera ne dopušta. To prelazi katkad u nezdrav nacionalizam, ali i šovinizam. To nije Hristovo učenje. Koketiranje sa takvim nacionalizmom od strane nekih klirika nije dobro. Prema svojoj istoriji i sadašnjici treba biti kritičan i analitičan, nema glorifikacije. Neće se neko pred Bogom opravdati kao Srbin, već kao ispravan hrišćanin.

Kod nas je vera, pravoslavlje, mnogima samo deo nacionalne odrednice. Crkvenost, odnosno odlazak na luturgiju, veoma je niska. Većina nema vremena za crkvu.

Nedelja je postala dan za odlazak u hramove konzumskog društva, u Merkator, Maxi, Ideju i sve druge, dan buvlje pijace, prodaje automobila, odlaska na Adu, domaćicama za pranje veša i peglanje. Malo je hrišćanskih zemalja gde je nepoštovanje Božjih zapovesti tako visoko. U drugim zemalja crkve protestuju zato što zakon želi selektivno, ne generalno, da neke prodavnice ili banke rade nedeljom, kod nas toga nema.

Sve pravoslavlje mnogih porodica redukuje se na slavljenje slave. Obično se gotovo ništa ne zna o svetitelju koji se slavi, ne zna se kratka njegova himna, tropar, slava se pretvara u višednevnu gozbu i pijanku. To je vredjanje svetitelja koji se navodno proslavlja.

Kult svetitelja mora crkva da vernicima potpuno razjasni. Dešava se da se svakog petka slavi sveta Petka, ode u crkvu, moli za porod ili zdravlje, kao da je to posebna religija. To se pretvara u idolopoklonstvo.

Dobro je da kod nas nema, kao kod Rusa, stalnog javljanja čuda i čudotvornih ikona. To je kod njih postala opsesija, a crkvi nije lako da reaguje. Eto, sada je od radosti proplakala, navodno, i slika-portret ruskog patrijarha.

Neko mi je rekao, stranac, da ima utisak da su srpski vernici i sami sekularizovani, čuda ih ne interesuju. Kao da ovde postoji pragmatičan, poslovan odnos sa Bogom, ja tebi palim sveću, slavim slavu tvoga svetitelja, držim većinu običaja svojih predaka, zar to nije dovoljno? A, Ti Bože, gledaj pa mi uzvрати, ja sam sve uradio, sad očekujem da si ti meni milostiv.

Ljudima nije važno da se mere po jevandjeoskim principima, da se preispituju, da se nadgradjuju, podižu, da ne žive samo horizontalno već i vertikalno.

Kult mrtvih našim vernicima je nejasan. Ovde ne pominjem, one koji preko vračara traže poruke od svojih pokojnika. Zadušnice, dani pominjanja usopših, toliko se različito obeležavaju, u mnogim krajevima u običajima ima mnogo paganstva, koje je suprotno hrišćanstvu.

Sveštenici ne smeju da povladjuju neznanju, da misle da je to zameranje vernicima, da je samo važno da im je plaćen obred. Lepo

se počelo u nekim krajevima, na primer, sa suzbijanjem kupovine venaca za sahrane. Ali, ni ovo nije uradjeno kompletno. U drugim zemljama se zna, mesto venca prilog ide u neku dobrotvornu svrhu, koju odredi pokojnik u napred ili rodbina. Na primer za neko sirotište, ili starački dom, bolnicu. Na taj način se odaje počast dragom pokojniku. Sve se završava kod nas na plaćanje svešteniku za opelo.

Nama je potrebna potpuna, dobro pripremljena verska obnova i misionarski rad. Na sveštenstvu i veroučiteljima je glavni teret ovoga rada. Mora se stvoriti zdrav i teološki ispravan odnos prema svim segmentima vere.

Crkva treba samokritički da temeljno sagleda stanje medju vernicima, kvalitet, spremnost na angažovanje, na predan rad svojih sveštenika, episkopa, teologa.

Srbiju je, pored teške demografske katastrofe, izumiranja, zahvatilo i duhovno i moralno umiranje, relativizam, individualizam, indiferentizam, konzumizam, profiterstvo, banalizam, primitivizam, podkupljiva i arogantna vlast, narod, podanici se brinu kako državu i ostale da nadmudre i izigraju, a crkva, crkve, posmatraju sve to bez akcije, vapaja, podsticaja za promene.

Ne mislim da sam pesimista već realista.